

Plzeňský literární život

Knihovna města Plzně / Pro libris / Ason-klub

Kruh přátel knižní kultury

Ročník XXV / 2026

OBSAH

EDITORIAL

POEZIE

Petr Švácha: Slova 2

PRÓZA

Ondřej Holý: Dvakrát kakao:

Puntikovaný hrnek 4

Špinaví holubi, dobré kakao 5

PLŽ SMAJLÍK

Daniel Mikeš:

Jářku, proč vlastně ne? 7

POSTPRAVDY

Stanislav Bukovský:

Bylo, nebylo, bude, nebude 10

ILUSTROVANÉ ZBYTEČNOSTI

Vhrsti: Yesterday 12

LISTY ASON-KLUBU

VESKRZE NEKOREKTNÍ STAND/ARD

Stanislav Bukovský:

Básně jedna báseň 13

POZAPOMENUTÉ KNIHY

Vladimír Novotný:

Ve jménu císaře a krále 14

(NE)KRITICKY

Ladislava Lederbuchová:

Skororecenze na skorobásničky 16

Martin Liška:

O soutěži nejen vědomostní 18

Ivo Fencel:

Čerství budeme díky Prapříběhům ... 20

MOKRÉ PRÁDLLO

Jitka Prokšová:

Markéta a její univerzitní svět 21

ZVONCE KONCE

Vladimír Novotný:

Básně ze staré sluje 23

EDITORIAL

Ty pomyslné misky vah! Jak v novém roce a v novém ročníku Plže vše zvládnout k dosažení harmonie? Plž má novou obálku, nová je rubrika Stanislava Bukovského, která představuje – řečeno s nezbytnou nadsázkou – „veskrze nekorektní standard“. I nadále zůstávají i jeho Postpravdy. Spolu s nimi samozřejmě i klasické rubriky, které nás provázejí od prvního čísla Plže. V Poezii uvádíme Petra Šváchu, kterému k jeho nekulatým, ale účtyhodným narozeninám přejeme mnoho zdraví i další tvůrčí invence. V Próze se po letech vracíme k Ondřeji Holému: před patnácti lety publikoval (naposledy) na Mladém Západu, nyní už se prý psaní nevěnuje, ale s múzami je coby hudebník stále kamarád. Uvádíme jeho dvě povídky s motivem hrnku kakaa, jenže každá má jiný kalibr. Daniel Mikeš má na jedné misce vah svou osobitou skoropoezii, na té druhé je recenze Ladislavy Lederbuchové. Kam ale ukazuje jazyček?

Do Hádovky říše vedou vzpomínky Vladimíra Novotného: z pozapomenutých knih připomíná prózu Ve službách císaře a krále od Jany Janusové. Ta v Plži nikdy nepublikovala, zatímco Luboš Vinš (Zvonce konce) býval jedním z jeho kmenových autorů. Na prozaickou prvotinu Markéty Jansové, právě vydanou v edici Ulita, upozorňuje Jitka Prokšová. Ivo Fencel reflektuje další titul z posledního ročníku dané edice, a to Prapříběhy Evy Válkové, uvažlivý Martin Liška přichází se zajímavými pohledy na knihu Radovana Lovčího Soutěž.

A tak je v novém roce stále něco při starém – jistoty zůstávají a něco nového vzniká, někde vážnosti ubývá, jinde závažnosti přibude. Ať se i vám, milí čtenáři, daří nacházet svoji rovnováhu a harmonii. A Plž vám i v roce 2026 budíž spolehlivým průvodcem regionální literární scénou.

Jana Horáková

PETR ŠVÁCHA

Slova

MŮJ ČAS

je zatím anonymní
Tiká v mé krvi
nesourodé okamžiky zapisuje

Až povyroste
první jarní bouřkou s ním projdu

Určitě nezcepení
ani neuteče...

Je dobré umět bleskům se uhýbat
utrženou skálu přeskočit
rozvodněný potok přeplavat
...

Tohle všechno popsali už jiní...

Rozsvěcím dům
proti tmě a proti dešti

Hledám svůj čas...

A jeho otisky nacházím
přímo ve své tváři

BIBLICKÉ VÝJEVY

přehazují z místa na místo
jako jarmareční kulisy

Který kus jsme včera hráli?
Který budeme hrát dnes?

A postavy kým obsadíme?

Texty poezií doplnil už
Ezra Pound
Mohu tedy v klidu vyčkat do
zvonění –
pak jen masku nasadím
a na jeviště vběhnu zadním
vchodem

Přeme se právě o velikost básně
a o globálnost slov
Záměrně vynecháváme pak zmínky
o zlovůli mocných

KAMENY OTÁZEK

dopadají na hlavy potentátů

Kdy Kde Kdo
a proboha Proč?

To nebylo divadlo
co prohnalo se ulicemi!
Odpověď však nepřichází
ba ani nepřijde...

Hlavně že krev
neprosakuje zemí ani dějem
Kosti srostou
stejně jak dlažba na ulici

Ale paměť?

SVĚT

zadrátovaný
prošpikovaný pozorovatelnami
válkami přeoraný
obletovaný družicemi
i jinými poletuchami

Myšlenka
prozatím žádná...

A někde pod Eiffelovou věží
Gautier Capuçon
smyčcem uhlazuje Hymnu lásky

Posloucháme s napětím
i vděkem

...

Svět je nakloněný
a kulhá

Capuçon ho tedy podkládá
osvědčenými tóny
(stejně jako já komodu podkládám
Jiráskovými spisy)

MAJITEL MRAKODRAPU

velí k ofenzivě
k hledání neobjevených katakomb
k hledání pokladů
na podnose servírovaných

Plazíme se tedy
uchem k zemi
a odposloucháváme minulé staletí...
Strach se klene nad námi
jak olověná duha
kolorovaná pastelkami

Čas je pomatený –
budoucnost stala se minulostí
minulost přítomností

Opilci nesou fábory

hesla pak sebevrazi...

ZAMYKÁM ZA SEBOU

nepatříčná slova
výkřiky davu
kulometná hnízda

Ani se neohlížím

Věřím že narazím
(a bude to někde u smírčího kamene)
na paprsek naděje

Nastavím mu svou hrud'
i víru

Kde dosud rostl jen pelyněk
zahlédnu šalvěj
a nakonec i mátu

...

Přitom se snažím nevidět
že i tady zemí prosakuje krev...

NEPŘISLUŠÍ MI

okusovat slova jak červ
uždíbovat
olamovat
okrašlovat
novým významem vyplňovat
ze zbytků nové věrouky stavět

Jsem pouhý hlasatel slov
orámovaný věkem
zemskými souřadnicemi
a osobitou vírou

Byť snažím se osud napravovat
nenapravuji přitom slova

Ta vždy respektuji
a do konečků nehtů vnímám

Slova jsou můj život
mé věčné trápení
i síla

NAPSALA JSI MI

křídou na noční oblohu
že radost a naděje
upadly v nemilost mocných

Odepsal jsem ti
že kdykoli zabloudíme
jsme o to zranitelnější

Proto zdi básněmi vyztužujeme
a stropy podpíráme
Beethovenovými tóny

Budoucnost je mlha
stoupající ze Sokratových úst

Utěsňujeme tedy okna
i oči
i mysl...
...

A jednou všichni vstoupíme
nazí
do téže rozbouřené řeky

SLOVA NELŽOU

Lže mluvčí
a vy mu nasloucháte!

Slova jsou perly
které navlékáme
do skvostného náhrdelníku
Nebo je po cestách trousíme
jako drahokamy

Slovo neuhne
slovo nezradí...

Jen tehdy se ho dotknout můžeš
jsi-li sám čistý
a rovný
pro báseň předurčený

My co jsme přežili Guttenberga
a Mergenthalera
Manuzia a Garamonda
všech slov si vážíme
ze slovníků je vysvobozujeme...

Pak posbíráme ta nejlepší
a verše z nich modelujeme

PRÓZA

ONDŘEJ HOLÝ

Dvakrát kakao

PUNTÍKOVANÝ HRNEK

Venku začínalo být rušno. Lidé startovali svá studená auta a odjížděli do práce. Jiní lidé venčili své psy a neuklízeli po nich. Další lidé doma dopíjeli kávu a dojídali vložky s vlákninou. Někdo jedl ty skořicové, někdo jedl ty od zajíce, někdo neměl moc peněz, a tak si koupil zlevněné neznačkové v supermarketu. Ale všichni jedli ty vložky. Nikdo přece nezačne den bez pořádné porce vložek s mlékem. Všichni jedli vložky.

Ona také. K vložkám popíjela kakao značky Granko. Pila ho z obyčejného zeleného hrnku, ale toužila po tom puntíkováném. „Když pošlete deset etiket od balení vašeho Granka, pošleme vám domů originální hrneček,“ slyšela v reklamě. „Granko nejlíp chutná z puntíkováného hrnku.“

„Když vypijete Granko po ránu z našeho hrnku, jste ochráněni celý den proti nepříznivým vnějším vlivům.“ Tak hned druhý den zašla do marketu a koupila rovnou deset balení. Určitě těch hrnků není moc, musí si pospíšet. Každý rozumný člověk pospíchá, aby ho měl. Pracovala jako skladnice v obchodě a věděla, že když se na leták k nějakému výrazně zlevněnému zboží napíše „do vyprodání zásob“, mají jich v zásadě jenom pár kusů. Tak s tím krásným hrnečkem to musí být podobné. Přece ti výrobci nejsou hloupí a nebudou takovou věc dávat každému moulovi. Dostane ji jenom ten, kdo si ji opravdu zaslouží. Ona si myslela, že taková je. Právě ona a žádná jiná. Luxusní hrnek pro luxusní dámu. Právě tak to je.

Obálku s těmi etiketami poslala včera v poledne. Od té doby je příšerně nervózní a nemůže se ho dočkat. Celou noc prokoukala do stropu. Plánovala sice, že si nechá o hrnku zdát nějaký pěkný sen. Přemýšlela o tom, ale došlo jí, že nemůže stoprocentně vědět, o čem sen bude. Může se jí zdát nějaká hloupost nebo se jí nemusí zdát také vůbec nic. Z té myšlenky měla husí kůži. Na ten hrnek myslela pořád a představa, že by spala, a tím pádem ho úplně vynechala ze svých plánů, jí přišla naprosto absurdní, skoro až zruďná. To mu přeci nemůže udělat, co by si pak pomyslel? Třeba by se na ni vykašlal a poslal by se balíčkem k nějaké jiné ženě. K nějaké jiné, co po něm také touží.

„Coura, coura, hnusná coura...“, vykřikla najednou. „Žádná mi tě nevezme, žádná coura mi tě nevezme...“

Po dvou minutách se uklidnila, dopila kakao z toho odporného zeleného hrnku a pustila se do zbytku vloček. Uvažovala, co bude celý den dělat. Byl sice čtvrtek, ale vzala si volno. Mohla by mu třeba připravit nějaké překvapení. Bude určitě rád. Ukáže mu, jak ho miluje, jak jí na něm záleží. Jedla a dychtivě přemýšlela o uvítacím překvapení pro jejího sladkého miláčka.

Venku bylo už všechno v plném proudu. Přeplněné tramvaje jezdily v ranní špičce. Auta jezdila sem a tam a pokaždé je řídil někdo jiný. Každý z těch lidí pospíchal, v obličeji měli výraz plný plánů a povinností na tento den. Někdo musel jít do školy, někdo musel jít pozdě do práce (někdo se na to všechno díval) a někdo toužil po puntikovaném hrnku.

ŠPINAVÍ HOLUBI, DOBRÉ KAKAO

Seděl v bílém županu a pozoroval špinavé holuby na protější římse domu č. 25. Bylo jich tam snad patnáct nebo šestnáct, šedých a utahaných ptáků snících o rohlíku. Drobně ospale vrkali, probouzeli se stejně jako celé město. Právě přicházel nový den s nabídkou nových možností a starých problémů. On věřil, že dnes je dobrý den, dnes to dokáže, cítil to. Bydlel v bytě klasické rodinné velikosti. Bydlel tu celý život a bydlel tu sám. Už je to tři roky, co mu zemřela matka.

„Jdu jenom nakoupit, zlato. Udělám ti dobrou večeři,“ řekla.

„Ano, mamí...“

Pak zabouchla dveře. Ten, co to viděl, řekl, že „tam šla nějaká ženská, nesla si tašku, igelitku z Tesca, no a jel taxík a asi ji neviděl nebo co...“ Pohřeb se konal za přítomnosti jeho, sousedky a dvou kamarádek ze školní jídelny, kde pracovala. Krátký obřad. Oni dva nikdy neměli moc přátel. Nebylo to tím, že by byli nějakí protivní nebo nepřátelští. Zkrátka měli jeden druhého a tak jim to vyhovovalo. To se občas stává.

Přešel ke sporáku a udělal si kakao. (Měl svůj hrnek, který dostal od mámy k narozeninám před čtyřmi roky. Bylo na něm napsáno „Dobré ráno, zlato“. Tohle byla věta, která ji přesně charakterizovala. Vždy řekla „Dobré ráno, zlato“ a vždy dělala to nejlepší kakao.) Vrátil se k oknu a díval se ven. Všechno už bylo v plném proudu. Přeplněné tramvaje jezdily v raní špičce. Někdo šel do školy, někdo šel pozdě do práce (někdo se těšil na puntíkový hrnek) a někdo se na to díval z okna.

Dnes už to zvládne. Tahle věta se mu v mysli pořád opakovala. Včera večer si nastavil budík na 1:00. Připravil si šroubovák a šel spát kolem desáté. Budík ho spolehlivě probudil. Vylezl z postele v proužkovaném pyžamu a strčil nohy do domácích bačkor. Vstal z postele, z nočního stolku si vzal šroubovák a šel ke dveřím svého bytu. Odemkl je, pomalu otevřel a vykoul opatrně ven. Ticho. Nikdo tam nebyl. Mírně si oddychl. Vylezl z bytu a udělal svou práci. Za pět minut se vrátil zpátky se šroubovákem v jedné ruce a se třemi šrouby v druhé.

Venku bylo krásně. Pustil si rádio. Český rozhlas, ten byl jeho oblíbený. Hráli nějakou písničku s textem:

říkali, neboj se
holky na klíně,
kdo nezkusí, ten nepozná,
co může se stát, může se stát...

„Neboj se holky na klíně, ha...“ ušklíbl se. Co se týče zkušeností se ženami, tak těch opravdu neměl moc. Od té doby, co žije bez mámy, měl pouze dvě schůzky. Na každé z těch schůzek se od svých potencionálních partnerek něco nového dozvěděl. Obě si je pojmenoval podle toho, co mu řekly. První se jmenovala „jsem rozvedená, ale myslím, že to s ním dám zase dohromady“. A jméno druhé bylo: „jsi fajn kluk, fakt fajn... opravdu,“ pak řekla, že si jde zatelefonovat a už jí nikdy neviděl. Nevěděl, čím to je. No dobře, není ten nejhezčí a nejzábavnější kluk ve městě, ani není bohatý. Ale průměrní lidé mají snad taky šanci někoho najít. Právě proto, že jsou průměrní, tak by ta šance měla být velká. Okolo průměru se vždycky pohybovalo hodně lidí.

Podíval se na hodinky – 8:06. Ano, už je čas. Otevřel svou skříň. Sundal si pyžamo. Oblékl si tmavě modré džíny a zelené vytahané triko. V předsíni obul boty a vyšel před byt. Zamknul. Popošel dva metry. Stál před zábradlím. Rozklepal se. Vzápětí začal sám sebe potichu uklidňovat. Bezpečnostní šrouby přece v noci odšrouboval.

DANIEL MIKEŠ

Jářku, proč vlastně ne?

JÁŘKU, JEDINĚ SEKRETÁŘKU

... NECHCI BYLINKÁŘKU
... ANI HOKYNÁŘKU
... NATOŽ TAJNŮSTKÁŘKU

... V ŽIVOTĚ PREFERUJI JEDINĚ SEKRETÁŘKU

... NECHCI MASTIČKÁŘKU
... ANI HOSPODÁŘKU
... NATOŽ BORDELÁŘKU

... ÚPLNĚ TAJÍ SE MI DECH KDYŽ VIDÍM SEKRETÁŘKU

... NECHCI VETERINÁŘKU
... ANI REVOLUCIONÁŘKU
... NATOŽ PLETICHÁŘKU

... DO ŽIVOTA JEDINĚ – SEKRETÁŘKU

... NECHCI ZUBAŘKU
... ANI CUKRÁŘKU
... NATOŽ LICHVÁŘKU

... KDO OVLÁDÁ STENOTYPISTIKU
... NEBO TĚSNOPIŠ
... CHCI PROSTĚ JEDINĚ SEKRETÁŘKU

... NECHCI SVAČINÁŘKU
... ANI METAŘKU
... NATOŽ INTRIKÁŘKU

... JSEM FAKT HOTOVEJ KDYŽ VIDÍM – SEKRETÁŘKU

... NECHCI SPOJAŘKU
... ANI PLETAŘKU
... NATOŽ SMOLAŘKU

... NEMŮŽU SKORO MLUVIT KDYŽ VIDÍM SEKRETÁŘKU

... NECHCI REKVIZITÁŘKU
... ANI KUCHARKU
... NATOŽ PROLETÁŘKU

... V BRÝLÍCH, PODPATCÍCH A KOSTÝMKU JEDINĚ – SEKRETÁŘKU

... NECHCI STAVAŘKU
... ANI PARUKÁŘKU
... NATOŽ PANIKÁŘKU

... ADORUJI JEDINĚ SEKRETÁŘKU

... NECHCI BACHAŘKU
... ANI SOCHAŘKU
... NATOŽ PUNTIČKÁŘKU

... UŽ JSEM ROZHODL
... JÁŘKU – CHCI JEDINĚ – SEKRETÁŘKU

... NECHCI KVĚTINÁŘKU
... ANI PRIMÁŘKU
... NATOŽ MISIONÁŘKU

... CHCI LÍBAT JENOM SEKRETÁŘKU

... NECHCI CVOKAŘKU
... ANI LYŽAŘKU
... NATOŽ SAMOTÁŘKU

... VEZMU SI ZA ŽENU JEDINĚ – SEKRETÁŘKU

... NECHCI LÉKAŘKU
... ANI NOVINÁŘKU
... NATOŽ LHÁŘKU

... BYLA VŽDYCKY MŮJ VELKÝ SEN
... BEZ SEKRETÁŘKY NEUMÍM SI PŘEDSTAVIT
... ANI NOC ANI DEN...

... PARDON

... OMLOUVÁM SE
... UŽ MUSÍM PROMIŇTE UTÉCI VEN

... ASI JE VÁS TADY NA MĚ
... SEKRETÁŘEK MOC
... ÚPLNĚ MI Z TOHO ZAČALO BUŠIT SRDCE
... A TAK SE S VÁMI LOUČÍM
... PŘEJI DOBRÝ DEN A DOBROU NOC

RÁD SE V ZEMI RÝPU

ZASADÍM SI LÍPU
RÁD SE V ZEMI RÝPU
PRO VLAST PRO VLAST PRO VLAST

ZASADÍM SI RŮŽI
PRO TEBE PRO TEBE PRO TEBE
I S OSTATNÍMI MUŽI
PRO VÁS PRO VÁS PRO VÁS

ZASADÍM SI TULIPÁN
ZKUŠENOSTMI ZASYPÁN
A S OMLUVOU
PRO NĚ PRO NĚ PRO NĚ

ZASADÍM SI MAGNOLII
ASI TROCHU V EUFORII
PRO KRÁSU PRO KRÁSU PRO KRÁSU

ZASADÍM SI BLAHOČET
JAK JSEM KDYSI V KNIHÁCH ČET
PRO SEBE PRO SEBE PRO SEBE

ZASADÍM SI KARAFIÁT
KLATOVSKÉJ ŽÁDNEJ PLAGIÁT
DO KLOPY DO KLOPY DO KLOPY

A NA TO JSEM SI DUP
ZASADÍM SI DUB
PRO HOUBY PRO HOUBY PRO HOUBY

ZASADÍM SI LUSKY
KLÍČO PÍČO RUSKÝ
PRO MÍR PRO MÍR PRO MÍR

ZASADÍM SI MORUŠI
PRO KLID
NA DUŠI NA DUŠI NA DUŠI

ZASADÍM SI V KLIDU KONOPÍ
TO VŠICHNI JISTĚ POCHOPÍ
PRO ZDRAVÍ PRO ZDRAVÍ PRO ZDRAVÍ

ZASADÍM SI LUČNÍ KVÍTÍ
TAK JAK TO MÉ SRDCE CÍTÍ
PRO LAASKU PRO LAASKU PRO LAASKU

... NO A TEĎ JE JEN NA KAŽDÉM JEDNOTLIVCI
... NA KAŽDÉM Z VÁS
... CO SI KDO ZASADÍTE

PRO ŽIVOT PRO ŽIVOT PRO ŽIVOT

POSTPRAVDY

STANISLAV BUKOVSKÝ

Bylo, nebylo, bude, nebude

Jak čas plyne, mění se, co se zdálo být neměnné, upouští se od toho, co se zdálo být důležité, je, co nebylo, co bylo, není. Co bude? Jako se začínají pohádky slovní hříčkou „Bylo, nebylo“, budoucnost lze předpovídat stejně nejistým „Bude, nebude“. Takže se nalézáme mezi minulostí, jež byla a nebyla, a budoucností, která bude a nebude. Staré časy byly, či nebyly zlaté?

Předpokládejme, že panenky v širokých sukýnkách s kropáčem na venkovské předzahrádce či se srpem na louce nebo s holoubkem v náručí na kresbách Mikoláše Alše jsou obrázkem zlatých časů. Na Alšově kresbě ale také vidíme vandraka, co si pobrukuje: „Roztrhané kalhoty, vítr do nich fouká, budu si je zašívati, pavouk nitě souká.“ A je po zlatých časech. Bedřich Smetana z prstonárodní písničky Kočka leze dírou, pes oknem stvořil národní klenot Má vlast. Dnes už kočky dírou a psi oknem nelezou, dnes spí s páníčky v posteli. V dobách, kdy kočky lezly dírou a psi oknem, pokud se utrhli ze řetězu, jímž byli upoutáni na dvoře k boudě, měli psi život. Jak pejskové a kočičky, tak i lidé žijí dnes dvakrát tak dlouho než tehdy.

Smetana sám také neměl ve starých zlatých časech zrovna lehký život. Kromě všelikých protivenství, jimž byl vystaven, trpěl zdravotně, protože lékařská péče za jeho života nebyla zdaleka na takové úrovni, jako je v dnešních, ne zrovna idylických časech. V těch starých časech musely rozkošné panenky umět uříznout kohoutovi hlavu a připravit z něj chutnou slepičí polévku a kohoutí pečínku. To dnešní panenky jsou mnohem útloucitnější. Nebylo by slušné se před nimi o zabíjení zvířat byť jen zmiňovat. Zabíjačka zní v uších současníků skoro stejně hrozně jako vražda. Přitom jak poetické je vyprávění Františka Nepila o zabíjačce, běžně praktikované za oněch časů. A jak roztomilé jsou obrázky Josefa Lady Zabíjačka a Hospodská rvačka. Nevadí, že při takové rvačce mohly praskat lebky a lámat se údy. Patřilo to k folklóru, tak co.

Kongeniální dílo Jaroslava Haška a Josefa Lady, text a ilustrace knihy Osudy dobrého vojáka Švejka, jsou jedna velká legrace. Ve skutečnosti asi těm, co v ní válčili, moc do smíchu nebylo. Někteří mají za to, že Velkou válkou, v níž se Švejk tak vyznamenal, staré zlaté časy vzaly za své. Ale teď se nám začíná zdát, že v meziválečném období z nich přeci jenom něco zbylo. Nyní bychom spíš souhlasili s tím, že definitivní tečku za zlatými časy udělala druhá světová válka. Ale my starí dokonce začínáme vzpomínat na své dětství a mládí jako na idylu v mezích dobou daných možnostmi.

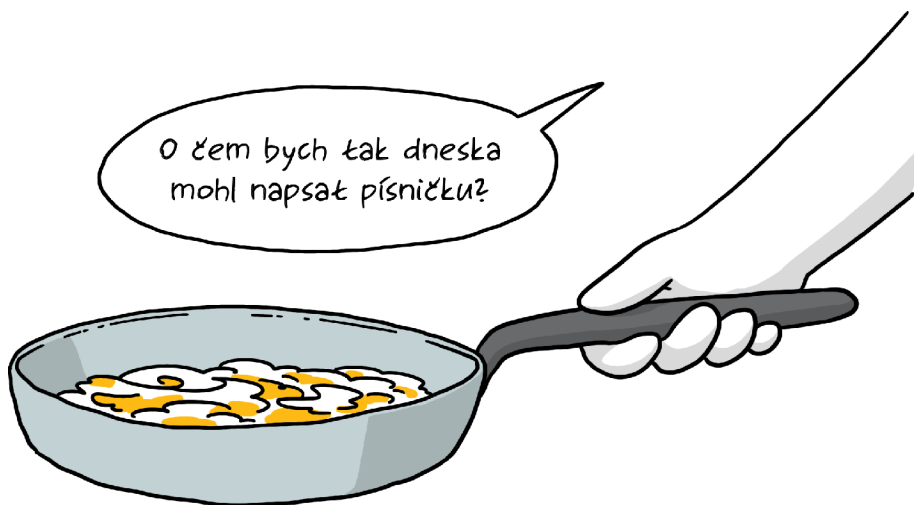
Moc hezky Svatopluk Čech popsal v eposu Václav Živsa v promluvě starušenky Marty, jak dochází ve vzpomínkách k pozlácování mizejících časů:

Dnešní svět se chlubí, že mu jasněji osvěta září;
však za to – věřte, pane – v době zašlé víc bylo krásy.
Kvetly pohádky zlaté v chat selských jizbách nizoučké,
když ledovým šperkem zima krov jim věnčila bílý,
když v nich praskal oheň, kolovrátek družně vrčival.
S vesnou dětských her se probouzely závody plesné
v kráse přerozmanité, kola děvčat vířila trávou,
zpěv tu slyšels, říkadla stará bez počtu a konce,
všechno ryzí, hezké, vykvétlé z půdy našinské –
tak sobě hrát neumí již drobná cháska nynější,
chudne a bledne její též zábava dob churavostí,
a kde co zůstalo přec, pel čerstvý jistě tu setřen.

Něco asi na tom bude, avšak lord Byron pravil: „Každá doba, když pomine, je hezká.“ A Franklin Pierce Adams dokonce řekl: „Staré dobré časy jsou výrazem špatné paměti.“ A tak nevím, zda zlaté časy už byly, či právě jsou, nebo teprve budou. Nebo taky zda byly a nebyly, zda jsou a nejsou, zda budou a nebudou.

VHRSTI

Yesterday

Píseň Yesterday se původně jmenovala Míchaná vejce.

- Paulu McCartneymu se melodie údajně zdála ve snu, a když se probudil, běžel si ji zahrát na piano, aby ji nezapomněl.
- Několik měsíců pak chodil za lidmi v hudební branži a ujišťoval se, že je melodie původní a nikde ji podvědomě neodposlechl.
- Během této doby neměla melodie text, a tak v ní místo pozdějšího „yesterday“ zpíval „scrambled eggs“.
- Nakonec píseň otextoval na dovolené v Portugalsku.
- Podle anket MTV, BBC Radio 2 nebo MTV mezi hudebními experty i posluchači je Yesterday nejlepší skladbou 20. století.

STANISLAV BUKOVSKÝ

Básně jedna báseň

xxx

Trochu randy
od Standy
sem tam rým.
Tak nevím.

xxx

Celý život
visí život
na vlásku.
Drž vlásku.

xxx

Pohlaví
je nebaví
lepší je být to.
Jitrnice jelito.

xxx

Básníci mladíci
jsou plni emocí
básníci staříci
jsou plni nemocí.

xxx

Mladost
radost.
Chlast slast.
Zvonec
konec.

xxx

Za našich mladejch let
bejval svět jako květ
teď hled' vpřed ne zpět
den po dni za rokem rok
dám na to krk
co krok že pokrok.

xxx

Už mě síly opouštějí
jako krysy tonoucí loď
už jen čekám kdy mě zavolají
všeho nech a pojd'.
Nevolají nečekám.
Spěchat není kam.

xxx

V trávě rostly čtyřlístky
občas pětílístky
ba i šestlístky
ale už celý věk
nenašel jsem čtyřlístek.

xxx

Čert nikdy nespí
a kam nemůže
tam nastrčí ženu.
Čiň čertu dobře
ženou se ti odmění.

VLADIMÍR NOVOTNÝ

Ve službách císaře a krále

Plzeňské rodačce Janě Janusové (1941–1998) se dostalo v západočeské metropoli velkého uznání, jelikož má Čestný hrob na místním Ústředním hřbitově. Hned se však můžeme ptát, zda bylo takto oceněno dlouholeté vysokoškolské působení (čili Janusová jako přednášející na katedře historie FPE ZČU), anebo naopak její ne snad rozsáhlé, nicméně nepřehlédnutelné literární dílo. Šalamounská odpověď by mohla znít, že zmíněné uznání se týkalo obou oblastí. Zároveň se ovšem dá opatrně připustit, že coby historička uspěla Janusová přece jen o něco víc než jako literátka.

Jana Janusová se před třemi desetiletími habilitovala na základě odborného pojednání o žánru literatury faktu a o životopisných románech a je zajímavé, že rovněž veškerá její badatelská i tvůrčí produkce představuje právě svého druhu symbiózu dílem v kategorii literatury faktu, dílem v beletristickém zaměření na životopisné vyprávění. Přičemž však, což je málokdy vídané, v obou sférách se autorka nesoustřeďuje na jedno časové období, což bývá u historických vědců obvyklé, nýbrž po časové škále doslova poletuje: například napsala „husitskou“ prózu Labuť a kalich (z 15. století), podílela se na populární monografii císařovny Marie Terezie (o 18. století), jejím dílem je životopisný román o protorenesančním umělci Benediktu Rejtovi, ale také příběh situovaný do historicky nepodchytilného pravěku nebo i dvousvazkové osvětové informatorium Ženy kolem českých knížat a králů. Stojí za zmínku, že jedině próza Labuť a kalich vyšla v plzeňském Západočeském nakladatelství, zatímco většinu svých beletristických titulů uveřejnila Janusová na severní Moravě. Vlastním nákladem autorka vydala rovněž regionální publikaci Dějiny Tymákova.

V ostravském nakladatelství Amosium servis vyšly Janě Janusové v rozpětí roku 1992 hned dvě knihy o věhlasném středověkém staviteli Petru Parlérovi a opět jde o žánrové prolínání literatury faktu a biografického líčení. Samostatně bylo vydáno odborně laděné pojednání nazvané Tvůrce vrcholné gotiky (s podtitulem Ze života a díla Petra Parlére), z něhož si Slovník spisovatelů západních Čech vybral jako ukázkou autorčina stylu větu: „Všechna ta krása vznikla rukou člověka, protože člověk je mocný.“ Paralelně s touto publikací vznikalo románové životopisné vyprávění s názvem Ve službách císaře a krále, zabývající se pražskou tvorbou Parlérovou, časově situované zejména do třetí čtvrtiny 14. století: čili do období panování našich Lucemburků, císaře a krále Karla IV. a poté do prvních let vlády jeho syna Václava IV. Tehdy Parlér jako nástupce ze-

snulého Matyáše z Arrasu dlouhodobě budoval své vrcholné stavby, které se doposud mohou pokládat za synonymy architektury Prahy.

To sice nepochybně ano, jenže nad spisovatelčinou beletristickou knihou můžeme po třiatřiceti letech setrávat v určitých rozpacích. Nikoli zdání, leč název totiž klame: ačkoli by napovídal, že v románu půjde o životopisné osudy stavitele („ve službách císaře a krále“), skutečnost je opačná: těžiště prózy je v líčení jak politických, tak i rodinných peripetií nikoli Parlérovy, nýbrž naopak císařových a králových. Janusová se zaměřuje převážně na politický život Karla IV., odehrávající se za nepřetržitých sporů a svárů (výjimečně i za nesvárů a nespornů) s jinými panovníky včetně papeže, někdy ale i se šlechtou tuzemskou, nespokojenou s vládnutím Lucemburků v českém království. Veškerá historická faktografie se zdá v naprostém pořádku, jde však o nekritickou oslavu Karlovy éry: římský císař se nedopustí během desetiletí jediného omylu a jediné chybičky, je to středověký velmož bez jediné poskvrny. V politice je neústupný až nesnášenlivý, pokud se však občas sejde se svými manžerkami, překvapení čteme scény jak ze sladkobolné červené knihovny. Není divu, že císařových potomků postupně přibývá, kvůli neslitovné dětské úmrtnosti však také neblaze ubývá.

Jenže co Petr Parlér, nezapomnělo se na něj? Namnoze máme pocit, že císař a král natolik autorce učaroval, jakož i život královské elity na hradech, až o tom, co se děje v podhradí, referuje v úplně jiném žánru. Také v životě stavitele peláší desetiletí o překot, postavy se seznamují, vmžiku v sobě nalézají zalíbení a dávají se dohromady – a děti pak rostou, až jsou najednou dospělé. Občas v městě krutě řadí mor, jindy příroda dá najevo svou nevlídnou tvář – a Parlér? Ten jako kdyby vypadl z děje, poněvadž někde mimo hlavní linii vyprávění staví, staví a staví, dílem svatovítskou katedrálu, dílem nový kamenný most přes Vltavu, neboť původní most Juditin odnesla velká voda. Stavět musí a musí, nelze nic jiného, neboť mu to císař a král uložil, i když se panovník dobudování obou staveb nakonec nedomohl a větší štěstí měl jeho syn a nástupce na trůnu Václav. Stavitel Petr je zřejmě „mocný člověk“ ve svém kamenickém díle, Janusová ho však vykreslila jako značně neživotnou a neměnnou figuru, která při samém stavění pohříchu ani nestárne. Přinejmenším tu různí Parlérovi příbuzní prožívají o poznání bouřlivější a nesporně také čtivější osudy než „tvůrce vrcholné gotiky“.

Nikoli náhodou uveřejnila Jana Janusová jednu ze svých tematicky historických knih v pražském nakladatelství Albatros neboli v nakladatelství vydávajícím tituly pro děti a mládež. Podobná díla historického zacílení pak mívají především osvětové, didaktické zaměření a od počátku neinklinují k výraznější estetické hodnotě. Vesměs potom v takových případech nejde o klasickou historickou prózu a jejich osudem zpravidla bývá zapomenutí. Nejprve ovšemže pozapomenutí.

LADISLAVA LEDERBUCHOVÁ

Skororecenze na Skorobásničky

Na pohled krásná kniha – čtvercový formát, pevná vazba, křídový papír, na každé dvoustraně ilustrace – je neobyčejná: proklamativně inzeruje nedokonalost obsahu, neboť ho titulem představuje jako *Skorobásničky pro skoro všechny lidičky*, vyšla ve „Skoronakladatelství“ (Plasy 2023) a autor v ní děkuje „skorojmenovitě“ rodinným příslušníkům a další řadě osobností a institucí za finanční podporu a jiné dary (např. „za jablečný mošt a jablečný ocet“!). Čtenář si řekne: čeho je moc, toho je příliš, opakovaný vtip není vtipem, a podrážděn repeticí těchto skorovtipných údajů klade si otázku: Má kniha autora, anebo jen skoroautora?

U jména „Mikeš. Daniel Mikeš“ zpochybňující skoro uvedeno není, čili tvůrce se nesporně považuje za autora plnohodnotného, třebaže konstrukce třídlílného jména opět může vzbuzovat když ne pochybnost, tedy zvědavost, kterou nerozptýlí ani logo na předsádce s kresbou půl lidské a půl kočičí tváře a nápisem: „Mikeš. Zvíře, které se naučilo mluvit“ s heslem: „Činem rostu“. Aha – Ladův Mikeš! Klasika a tradice! Obsah loga objasňuje medailon v závěru knihy se základními životopisnými daty autora (nar. r. 1976) a nepřímo vyjádřeným ztotožněním s Ladovým fantastickým kocourkem, k němuž básníka váže nejen příjmení Mikeš, neboť se považuje za „vizionáře, snílka, skorobásníka, skoroslavera, skorospisovatele, skorofotografa, skoroherce, skorofilozofa, skoromalíře“, prostě za muzického tvora, jehož autorství (čehokoliv) je prožíváno a prezentováno jako životadárná hodnota, tvořící smysl jeho bytí.

Kniha je oslavou tvořivosti jako procesu vlastní aktivity (v tomto smyslu měl D. Mikeš potřebu zařadit do kompozice knihy i kapitolku svých juvenilií), vypovídá o nutkavé potřebě naivně tvořit, o aktivitě, ke které dává příležitost i dětem jako čtenářům či posluchačům. Nejen v podobě hádanek nebo homonym – „Hele datle / nemáš datle?“ – či jiných her se slovy, např. v přesmyčkách Stormy ve výtvarně krásných kaligramech J. Kelnarové (též o kočce a koťatech) či v anagramech komických podle výživového poradce („Špagety s kepučem“ / my vám z hlavy vytlučem“). Autora baví (stejně jako děti) hra se zvukovou stránkou jazyka – „Velmi čilá činčila / mi včera večer líčila / jak se v kleci vzpříčila“ – , rytmitizuje a rýmuje svá říkadla jakoby v přirozeném řádu jazyka, se smyslem pro humor („Moje dcera Madla / zakopla a spadla // no teď už je veliká / ani trochu nevzlyká //

a taky mě napadá / že už vůbec nepadá“). Většinou jde o krátké jedno- či dvoustrokové básně, ale komická pointa si někdy vyžádá delší text, např. v básni *Rybička* (obtěžující bytový „hmyz“): ...máte / jen malou rybenku ve vaně / buďte rádi že nemáte tam / živého obrovského vorvaně“. Mikeš neřeší originalitu tématu ani výrazu, (těží i např. z generační či rodinné obliby známé písně v básni „Čaroděj Dobroděj“, s kterým se děti „nenudějí“), nevádí mu už literárně E. Fryntou tematizovaný vztah kolotoče a červotoče nebo sýčka a měsíčka – básníci naivisté nezcižují, nevědomky tvoří z nevlastního námětu, zahledění do své básnivé akce (jiného druhu je zde aktuální parafráze lidové *Pec nám spadla*: „Síť nám spadla / síť nám spadla / kdopak nám ji postaví?“. Někdy však zajiskří originální miniatura: „Na jaře roste / tolik kvítí // až mi z toho / v hlavě svítí“ nebo dialogicky komponovaná apostrofa: „Havrane / havrane / proč se ti nic nestane? // No protože mám / černé peří / a jsem vidět / i když sněží“ – krásná obrazná komická absurdnost v duchu dětského nápadu.

Mikešovy Skorobásničky mají edukační ambice. Především v kapitole *Fauna* najdou děti pod čarou krátké poučení o exotických zvířecích hrdinech říkadel a jinde také vysvětlení méně známých pojmů (plisé, origami), autor přidává i zajímavosti a svá zamyšlení o námětech svých básní. Lokálním tématem evokuje ve čtenářích patriotický smysl pro hodnotu domova: „Studánka plaská / mou duši laská / voda je v ní chladná / pramenitá / je opravdu vážně / znamenitá“, té neuškodí autorem připomínaný lidový název *Prdlavka* (podle názvu *Prelátka* podle preláta plaského kláštera). Knihu uzavírá kapitola „Podstatná část“ obsahující jedinou, zato relativně dlouhou vlasteneckou skladbu *Hora Říp*. Na rozdíl od průzračné básnivosti říkadel je tato báseň zatížena okázalým patosem v duchu staré pověsti (nechybí mléko a strdí, sv. Jiří a sv. Vojtěch), přestože ji autor komponuje jako pozvánku na rodinný výlet za kulturní tradicí české země („Pojďme tam společně / načerpat energii / ať je nám tu trochu líp [...] Nezapomeň s sebou vzít / ťaťku nebo mamku / můžete si tu pořídit / i turistickou známku“). Odvážný edukační záměr je v realizaci poznamenán poetickou neumělostí, ale současný význam tematiky lokální i národní vystupuje nad formální nedostatky spjaté s naivně nadšeným uchopením námětu. Za básní následuje zamyšlení nad otázkou „Co je podstatné?“ A nejen pro děti autor odpovídá: „...kým jsme, odkud pocházíme, jakou mluvíme řečí a kam směřujeme“. D. Mikeše nepodezíráme z laciné propagační revitalizace historických idejí národovectví 19. století, neboť dále říká: „...nejduležitější je láska [...] ke každému tvorů, ke každé bytosti včetně naší planety Země“. Je to nebásnické, doslovné, okatě výchovné, ale i v této formě dnes potřebné. Dospělí jinde ocení téma Montessori pedagogiky

nebo aktualitu Děti Země („Antonín prodal kmin / koupil za něj Temelín // Liška běží k Táboru / že mu tam dá závoru // Ježek z Vídně pospíchá / že reaktor rozpíchá“).

A závěr skororecenze, respektující naivistický autorský styl tvůrce, ať je zcela pochvalný: sbírka je obrazem tvořivého procesu a snahy autora o vytvoření knižního slovesněherního i poučného komplexu, který provokuje představivost dítěte a jeho smysl pro zvukovou stránku češtiny, v krásné knižní vazbě Jiřiny Kelnarové s barevně odlišnými celky kapitol (to upomíná na artistně pojatou kompozici knihy poezie P. Nikla Záhádky). *Skorobásničky* pracovaly s dětskou tvořivostí i v procesu zrodu knihy – sbírka obsahuje totiž jako ilustrace barevné kresby třinácti dětí (každé dítě kreslilo vícekrát): ilustrace ke každé básni je výtvarnou interpretací čtenářského zážitku dítěte. Jde o obdivuhodnou výzvu autora (ve spolupráci s učitelkou H. Škopovou ze ZUŠ Plasy) textem provokující dětskou komplementární tvořivost čtenářskou a výtvarnou. V tomto smyslu jde o pozoruhodný ediční počín, jenž nabízí i kód pro zvukovou verzi slovesné složky – pro audioknihu autorského čtení Mikeše. Daniela Mikeše.

MARTIN LIŠKA

O soutěži nejen vědomostní

Kdy jindy má člověk dostatek času rekapitulovat svůj dosavadní život, než v nemocnici při rekonvalescenci po úspěšném zákroku? Básníka a historika s pozoruhodným jménem Hyacint Skočdopole, hrdinu utlé novelky z pera Radovana Lovčího s názvem *Soutěž* (Bookla, Praha, 2024), k tomu sice musí podnítit sám primář, ale po úvodním rozhovoru se zmíněný pacient, takto bezdětný muž na prahu padesátky, ponoří do vzpomínek na dobu krátce před maturitou. Čtenář se tak spolu s mladým Hyacintem a jeho dvěma kamarády ocitne na počátku 90. let, kdy tři gymnazisté vyráží zúčastnit se školní soutěže ve znalostech o druhé světové válce. Návrat k pocitům prožívaným nad učebnicemi dějepisu ovšem čtenáři nehrozí, kluky více než podrobnosti největšího konfliktu v dějinách lidstva zajímají spolužačky a vlastní šance se blíže seznámit s jejich anatomií. Jediný Hyacint se snaží svou pozornost udržet u tématu soutěže, v dané konstelaci však zákonitě prohrává, koneckonců zájem o dívky není cizí ani jemu.

Výsledné velmi slušné umístění ve vědomostní soutěži je tak především Hyacintova zásluha, k zklamání všech tří se však o jejich úspěchu na domovském gymnáziu nikdo nezmíní (naopak k jejich úlevě se nikdo

nezmiňuje ani o vylomeninách, které chlapci cestou na soutěž a zpět provedli, od policejního doprovodu cestou na místo konání po vypovězení z kavárny kvůli zpěvu písně *Deutschland, Deutschland über alles*).

Naopak školní sportovní den, k němuž se Hyacintovy vzpomínky posléze přesunou, je událostí, na kterou se těší snad bez výjimky všichni, studenti i studentky, neboť jim poskytne příležitost vidět objekty vlastních tužeb v pohybu a jen dosti spoře oděné. V této části jde sice jen o zachycení atmosféry jednoho letního dne na školním hřišti, dějově se v ní nestane v podstatě nic, čtenář však znejistí ohledně toho, jakou soutěž má autor vlastně titulem knihy na mysli. Jde skutečně jen o vzpomínku na vědomostní soutěž, která do určité míry formovala další životní osudy hlavní postavy, jejímaž očima celý příběh prožíváme? Nebo se soutěží rozumí vlastně celý dospělý život, v němž je třeba v džungli nepsaných a nejasných, ale údajně zaručeně fungujících pravidel uspět v hledání (či spíše v tomto případě získání) vhodného partnera či partnerky a zajistit tak zplozením potomků pokračování vlastní existence? Lze pak bezdětného Hyacinta automaticky pokládat za toho, kdo v této soutěži prohrál, a primáře, který se pochlubí čtyřmi nemanželskými dětmi, za vítěze? Otázky deroucí se po dočtení knihy na mysl sice nepatří k těm, které dle známého úsloví nedají čtenářům spát, na druhou stranu ale posouvají rozsahem nevelké dílko z kategorie oddechového čtení směrem k titulům, které čtenáři utkví alespoň po nějakou dobu v paměti.

Při četbě se čtenář nicméně neubrání ani otázkám poněkud jiného druhu: skutečně se dalo již počátkem 90. let běžně i na nádraží koupit pivo v plechovce? (To, že při prodeji alkoholu jen málokdo řešil věk kupujícího, je naopak uvěřitelné velmi.) A opravdu byla mládež v té době natolik tolerantní, že by nikdo ve třídě neřešil homosexualitu jednoho ze spolužáků? Naopak nenápadná zmínka o investičních fondech Viktora Koženého na jedné z doprovodných ilustrací z dílny Matyáše Součka pamětníky jistě pobaví (tedy možná s výjimkou těch, kteří se tenkrát k investici zlátka nechali) a celkově lze obrazovou přílohu vyhodnotit jako zdařilou, vyvolávající kombinaci motivů zmíněných v textu úsměv na tváři – na postavu ortodoxního Žida zpívající zmíněnou dnes zakázanou píseň skutečně čtenář nenarazí každý den. Snad jen samotná obálka knihy evokuje spíše leporelo či podobnou četbu pro malé děti a pomineme-li Hyacintův patriotismus k jeho rodnému Okurkovu, který se textem prolíná jako červená nit, tematicky vlastně s obsahem knihy ani nesouvisí.

V televizi se žádná soutěž neobejde bez jednoznačné správné odpovědi. Literatura však jak známo funguje jinak – a na otázky nastolené v Soutěži tak čtenář musí hledat odpověď sám, s vědomím rizika, že žádná jednoznačně správná odpověď vůbec nemusí existovat.

IVO FENCL

Čerství budeme díky Prapříběhům

Motto: „Síly ubývají, ale záruka vyrovnanosti to není.“

Kniha Evy Válkové Prapříběhy (Ulita, Pro libris a Knihovna města Plzně, Plzeň 2025) je zaplněná sedmadvaceti prózami a několika básněmi. Někde mezi se blýská povídka zakletá v samém srdci a verši pouze proklátá. Je o natěšené, zamilované princezně, která byla odložena partnerem – a získala tím pomyslnou šanci na samostatnost. Bude osamělou „divoženkou“? Asi, ale i ty divoženky jsou u lékařky a básničky Evy Válkové tvory definovanými svébytně a po jejím.

Taky další prapříběhy jsou miniaturami o lásce. O tomto stavu s jeho nástrahami a zklamáními, přičemž proti okoralosti (ta v životě hrozí, i když na to zrovna dnes nemyslíte!) se pne Skoropíseň skoropohádka. Některé další texty jsou bajkami a střetneme se skrz ně se zvláštními medvědy a medvědicemi, se žraloky (tak říkejme strachu), s delfíny, liškami, lišáky, zaječicemi, srnami, pavouky a hady z ráje. Se pštrosy (snad) a jejich pery – z realit již mimo ráj. Autorce se totiž polozvířecí báje přelévají do boje s jinými „tvory“, a to se Srdceryvností, Samotou, Dlouhověkostí (viz Speciální prapohádka), Hudbymilovností, obžernou Čtivostí a Dočasností. Dočasností všeho.

Hudba nemusí v pohádce O moci hudby přímo znít a stejně nás ovine, jako by držela pospolu i celou Evinu knihu. Mnohé ženy kdysi i později vzdychaly pro Mozarta, ale bylo zjištěno, že i hudebně nenadaný muž může být dobrým manželem.

Některé další prabajky Evy Válkové připomínají biblické apokryfy, jiné připomínají dívčí sny a třetí typ bych nazval svatebními předpříběhy. Příkladem podobného vyprávění je Pohádka, která začala svatbou. Odehrává se na ostrově. Došlo k politicky poznamenanému sňatku a sporná je jeho funkčnost. Ale už kategorie „manželství“ nebývá jistotou navždycky, nýbrž kocábkou, a to i v případech, kdy se na počátku nejednalo o politiku. „A jak se stalo děťátko středem pozornosti princezny, princ se cítil osamělý a stále častěji se zavíral do své pracovny.“ I to se může stát.

A k apokryfům? V Evě a zahradě pokušení se ocitáme v Edenu. V podobě veškerých tváří života se náhle vynoří sama Lilith, zatímco, ano, v další prapohádce Kouzelná květina je stejná bohyně ještě had. A Eva? Jak tušíme, bude umět milovat, ale poté, co se naučí odstraňovat kameny na horách. Asi chápeme, co ony balvany symbolizují.

Mezi muži a ženami je to prostě těžké, vždycky bylo, ostatně nás původně vysoustružili, jak říká ještě jiná pohádka (apokryf), co jedinou kouli.

Kouli, v které vevnitř existovali jak muž, tak i žena. Spolu. Aniž se ještě našla šance, že poznají radost shledání...

Eva Válková sestavila svou knihu s minimalismem, ale obsažně. I ve zdánlivě nejprostší z pohádek – Princ a princezna – řeší a vyřeší dost. Rozdíl mezi ženským a mužským způsobem jednání a uvažování. Každopádně je vždy dobré, princezny, najít po ruce příhodnou chuť, u které si popláčete a která poví: „Zrovna slunce nesvítí, protože je zataženo, ale slunce je za mraky, nikde dál, a šťastný ten, kdo to ví, i když přijde bouřka.“

V dalším z příběhů se pak jiná princezna ocitá v manželském svazku s drakem. Proč? Princ ho včas nezabil. Když to rozkaceně zkoušela sama, přišel čas si krutost rozmyslet. „Dali si pak nejcennější. Společný čas.“ A víte-li, co způsobilo úspěch takového vztahu? Že se stala princezna trochu dračicí a drak se poněkud přiblížil princovi. Uměli se dívat po světě vždy i očima druhého.

Pavučiny jsou bajka a uzavírají první z dvou částí svazku. Začínají vědomým varováním před muži, ba sňatkem, ale to bude přehnané. A když dáme, dámy, muži, veškerenstvo, nemůžeme jistě být zrazeni, což?

Omyl. Omyl – a zrazena jest žena už i cestou za tím snem. Ocitá se v síti pavouka. Osvobozena je princem, ale ne cukrkandlovým, jak by čekala. Vášnivým. A to je dobře. Příběh má hned několik významů a... Jak řekl již klasik, v životě dopadá největší počet věcí nijak, bohužel, a nechceme-li psát dalšího Káju Maříka a vymýšlet leda ideály a idylu, nezbyvá než uchopit střípce volných konců, které Eva Válková podá, a každý za sebe si dosneme zbytek a některé konce prapohádek.

Doporučil bych tu knihu manželským poradcům, ale dával bych ji jako obcerstvení jen určitému druhu nešťastníků a nešťastnic. Kterému? Není samozřejmý. Jsou to vnímaví čtenáři.

MOKRÉ PRÁDLO

JITKA PROKŠOVÁ

Markéta a její univerzitní svět

S básničkou Markétou Jansovou jsem se poprvé setkala ve Středisku západočeských spisovatelů, kdy se – krátce po svém vstupu – zapojila do činnosti jako členka výboru. Působila sympaticky, svým mile plachým úsměvem a zasněnou tvářičkou vzbuzovala dojem introvertní, přemýšlivé osoby. Později jsem se seznámila i s její poezií, která mě oslovila nejen formou, ale i jistým melancholickým nádechem. Markétiny básně vycházejí z její ryze ženské zkušenosti a charakterizují pocity nenaplnění, marného očekávání a také chvíle prozření.

První tři autorčiny sbírky vyšly v edici Malé knížky Ason-klubu. Čtvrtou sbírku, vydanou roku 2007 v nakladatelství Uni, ilustrovala Květa Monhartová a má název Až i já, až i ty.

Nyní vychází první próza Markéty Jansové. Jedná se o dvanáct krátkých příběhů, které spojuje časové období letního semestru. Jednotlivé texty dokumentují radosti i strasti lektorky anglického jazyka, ukazují tedy univerzitní život z pohledu vyučujícího. Dočtete se tak o nebetyčném strachu a pokoře, o vzrušení a zvláštním těšení, a také o pocitu ohromné vděčnosti, že se autorka může pokusit předat lidem svou lásku k jazyku a zbavit je strachu z toho, co ji samotnou děsí: mluvení. V kapitole Přetěžká hodina vás pobaví ranní dilema snad každé ženy, která neví, co si vzít na sebe, a zvažuje přednosti a nevýhody jednotlivých kombinací a modelů. V kapitole Tramvaj do stanice ouha Jansová dumá nad nevyhnutelným osudem učitele. V duchu se těší a doufá v ideální den (jen dvě pohodové skupiny – ráno umělci, odpoledne turismus), jenže ten se brzy zkomplikuje kolapsem dopravy. Líbí se mi, jak autorka během nepříznivé situace v MHD vtipně glosuje chování některých cestujících i samotného řidiče tramvaje. V osmém pokračování Schíza a předsudek nás autorka nechá nahlédnout do svých myšlenek při vstupu do sdílené kanceláře, kde ji jednoho rána probodne pět párů očí. Říká se tomu syndrom podvodníka. Ničím se neprohřešíte, ale stejně si připadáte jako hříšník. Když se k tomu přidá ještě overthinking, neboli nadměrné přemýšlení, máte o zábavu ve své hlavě postaráno. Aniž by se dozvěděla, co ředitelka spolu s vedením ústavu řeší, odchází na výuku – a ejhle... mezi svými studenty se přenese přes nelibé pocity, zapomene, jak ji zmíněná skutečnost dokázala rozhodit, a ke konci hodiny vnímá u skupiny posun, na který čekala dlouhých padesát šest dní.

V dalších textech rozebírá autorka třeba školní sny nebo problémy se studenty, z nichž někteří nepochopili zadání projektu, kterým mají zakončit studium jazyka v tomto semestru. Nejvíce mě však pobavilo rozdělení prezentačních stylů studentů v povídce Paní much. Za své dlouholeté praxe vysokoškolské učitelky fyziky jsem ze zmíněných archetypů poznala téměř všechny (kromě Šustila – protože ve fyzikálních projektech většinou doprovozný papír s textem netřeba).

Pravdou je, že ze všeho nejtěžší je loučení na konci semestru, v mém případě letos navíc spojené s odchodem do penze. Jak píše Markéta Jansová: „Studenty pak čekají už jen státnice, po kterých se rozprchnou dál. A třeba už se nikdy nesetkáme. Jenže někteří studenti přece jen přirostou člověku k srdci, a když tam s nimi na zkoušce sedíme, už to nejsou jen náhodná jména na seznamu. Jsou to partáci, se kterými jsme prožili dvanáct, čtyřicet nebo i víc týdnů života. A najednou si dáváme sbobem. Někdy na dobu neurčitou, někdy napořád.“

Věřím, že čtenáře tato krátká ochutnávka navnadí a všech dvanáct textů talentované básničky, která se vydává i na cestu prozaickou, potěší svou bohatou pestroostí jazyka i autentickými a zřejmě autobiografickými příběhy.

VLADIMÍR NOVOTNÝ

Básně ze staré sluje

Nejde pochopitelně o nic jiného než o poetickou nadsázku: starých slují je ve světě poskrovnu a v Plzni či v okolí je jich o to méně. Přesto je asi záhodno se navrátit k literárnímu odkazu předčasně zesnulého básníka a prozaika Luboše Vinše (1959–2014), tvůrce nejspíše nedoceněného a pohřchu už také neúprosně zapomínaného. Ne že by se mu aspoň částečně neskládal posmrtný hold: v Edici Ulita nedlouho po jeho skonu vyšel výbor Hrouťící se tíže, určitou snůšku autorových veršů poté vydalo také renomované pražské nakladatelství Malvern. Až na vzdálené severní Moravě vyšla studie zabývající se v jedné tematické rovině rovněž Vinšovým básnickým dílem. Léta však plynula a kruté zapomnění nezadržitelně, byť nespravedlivě narůstalo.

Pak však do stavu věcí vstoupila šťastná náhoda. V jednom nejmenovaném příbytku (sluší se a patří respektovat soukromí) po mnoha odkladech došlo na rekonstrukci bytu a přitom se neotevíraly brány světa, leč svá tajemství vydávala nejružnější domácí zákoutí. Načež se v jednom z nich (upřesňovat podobu této „staré sluje“ nehodláme) zničehonic vynořila na světlo světa nemálo opulentní sloha obsahující pradávnné juvenilie Luboše Vinše, poněvčí jeho verše z druhé poloviny osmdesátých let minulého věku. Tehdy žil trvale v Plzni, nebylo mu ještě ani třicet a pilně psal, ačkoli neměl nadějí na vydání svých textů. Stejně jako mnozí jiní z jeho vrstevníků. Až po roce 1989 se začaly na veřejnosti objevovat některé autorovy verše a prózy.

Dalo se to považovat za nenadálý objev ze sféry literární archeologie a tentokrát texty nezůstaly ležet ladem: výbor z Vinšových juvenilií vyšel poměrně záhy opět v Edici Ulita pod názvem Liliana a jiné básně. Velkou zásluhu měl na tom Vinšův kamarád z mládí a obdivu hodný básník Ivo Hucl. Opět ale šlo pouze o limitované množství veršů, další se skrývají v tomto konvolutu literární pozůstalosti. Nejde však výlučně o tuto slohu, nýbrž obecně též o pozdější, vesměs nevydané autorovy práce: co a kam s nimi, tážeme se parafrázujíce věhlasné klasikovo rčení. Nejde totiž jen o znovuna-lezené soubory veršů: prakticky nezvěstná zůstávají Vinšova prozaická díla včetně jeho generačních románů. Vyšlo z nich leda pár ukázek a některé jsou nejspíše navěky ztracené.

Nejspíše jim tudíž neúprosně zazvonil zvonec. Štěstí však neměl Luboš Vinš pokaždé ani za života: některá dřívější vydání jeho veršů doplatila na redakční amatérštinu, na jiné básně zase jednoduše nedošlo, stejně jako na jeho téměř neznámé zmíněné románové výtvořy. Zvonce zvoní, a tak se ptejme: nenašly by se další Vinšovy texty u některého z jeho pozdních přátel?

AUTOŘI PLŽE

Stanislav Bukovský (1944 Plzeň) - výtvarník a publicista

Ivo Fencel (1964 Plzeň) - strážný, prozaik a publicista, žije ve Starém Plzenci

Ondřej Holý (1986 Plzeň) - hudebník a prozaik, žije v Praze

Ladislava Lederbuchová (1949 Plzeň) - bohemistka, literární kritička

Martin Liška (1985 Praha) - informatik, recenzent, prozaik, žije v Plzni

Daniel Mikeš (1976 Rokycany) - obchodní manažer, básník, žije v Plasích

Vladimír Novotný (1946 Praha) - bohemista, literární kritik, žije v Chodouni

Jitka Prokšová (1962 Plzeň) - VŠ pedagožka, prozaička

Petr Švácha (1942 Plzeň) - básník, žije v Kladně

Vhrstí (1970 Rokycany) - výtvarník, ilustrátor, prozaik, publicista, žije ve Strašicích

V PŘÍŠTÍM ČÍSLE ČTĚTE

Výbor z poezie Aleny Vávrové

Ukázky z prozaického šuplíku Radovana Lovčího

Ozvy z Ceny Bohumila Polana v kategorii literatury faktu

TIRÁŽ

Plž – Plzeňský literární život

Ročník XXV. č. 1, leden 2026

Náklad: 230 ks. ISSN 1213-9890

Vydává Knihovna města Plzně, p.o.

Redakce: Jana Horáková,

e-mail: horakovaj@plzen.eu, tel.: 378 038 206

Listy Ason-klubu: Helena Šlesingerová,

e-mail: slesingerova@plzen.eu, tel.: 378 038 200

Knihovna města Plzně, B. Smetany 13,
301 00 Plzeň, www.knihovna.plzen.eu

Číslo 1 sestavila Jana Horáková

Korektury: Vladimír Gardavský

Obálka, grafická úprava a typografie:

Miloslav Krist - ArtKrist

Tisk: MK-tisk, Miroslav Kratochvíl,

Cukrovarská 8, 301 00 Plzeň

Vydávání je povoleno

Ministerstvem kultury ČR

Evidenční číslo periodického tisku:

MK ČR E 13766

Knihovna Plzeň